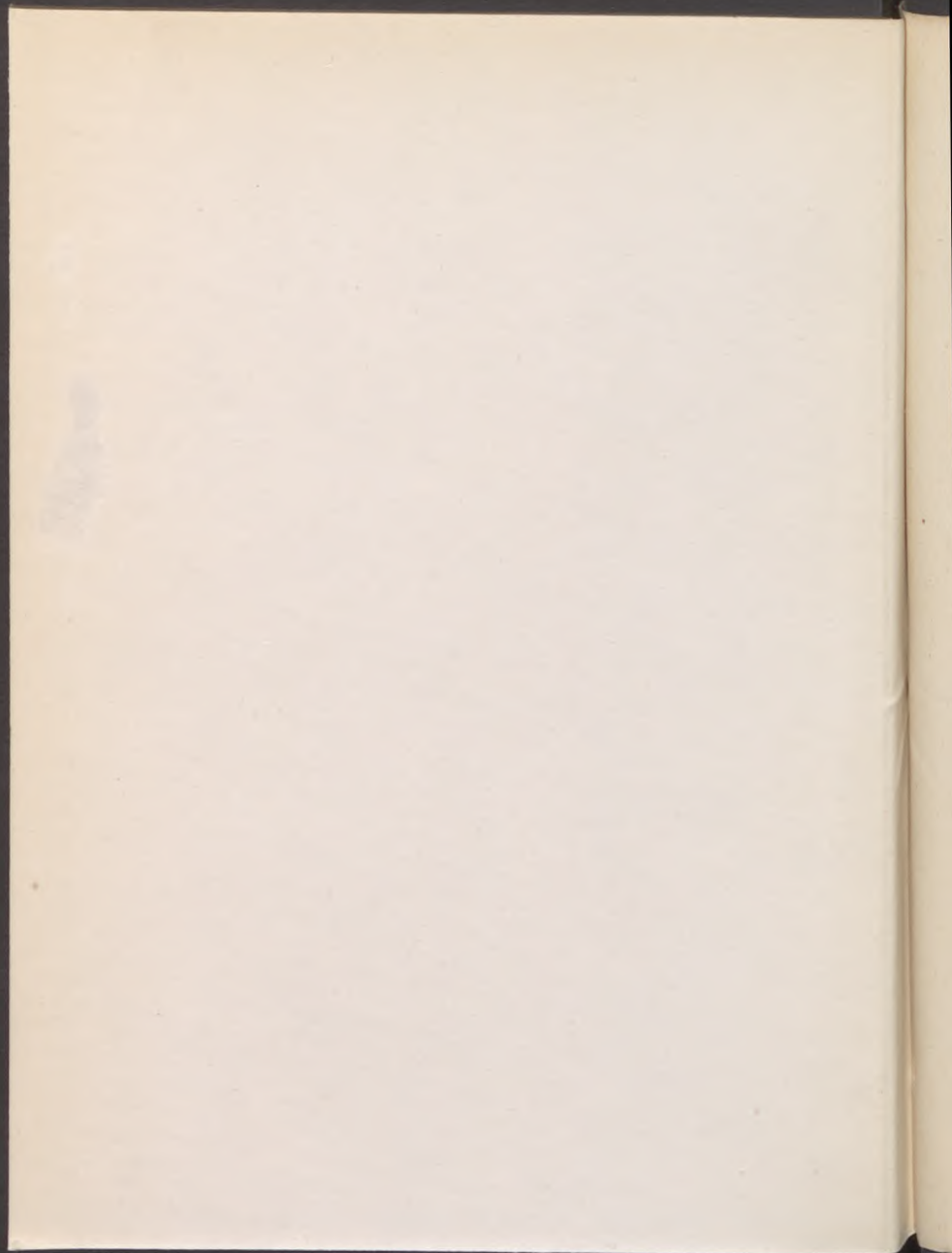
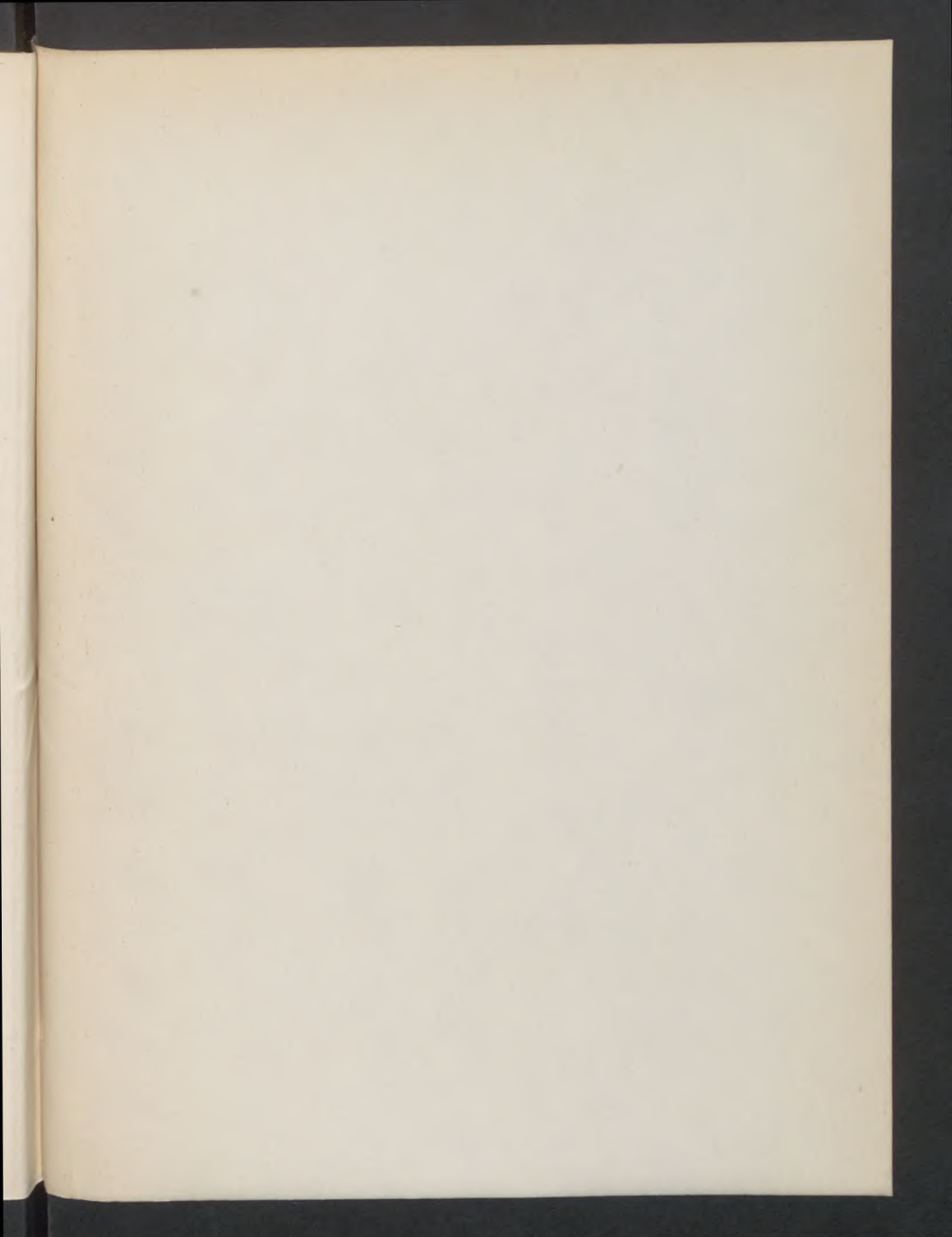
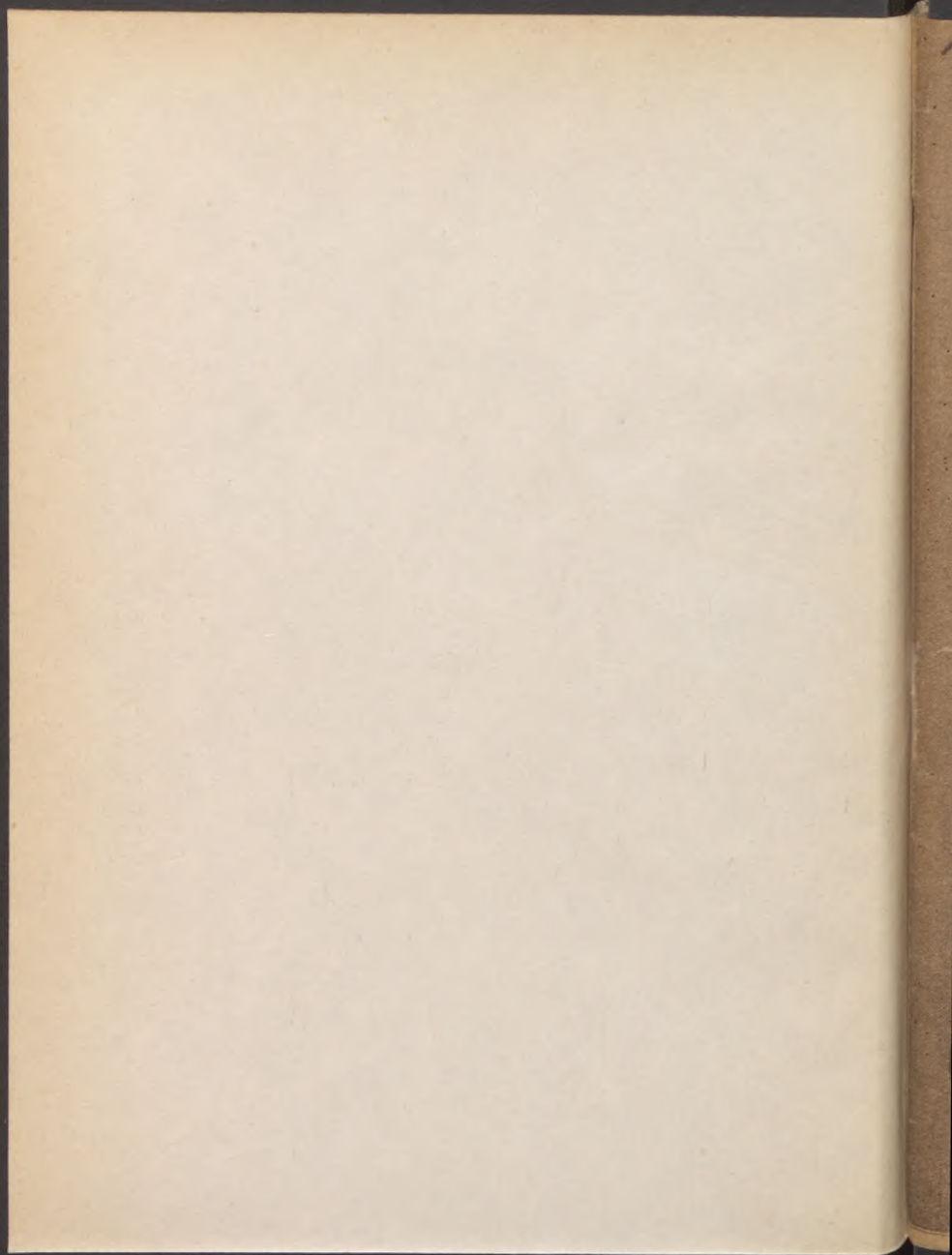

12385

357

Új Élet regénytar

40
fillér

12385/35%

Rozványi Vilmos

Így kezdődik...

ÚJ ÉLET REGÉNYTÁR

IX. évf. 21. sz.

1944. június 1.

357. füzet.

IGY KEZDŐDIK!...

IRTA:

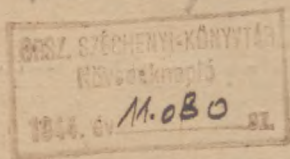
ROZVÁNYI VILMOS

KÖZPONTI SAJTÓVÁLLALAT KIADÁSA

h

12.385/357.

E L S Ő F E J E Z E T

Elszört papírdarabok, szétnyíltan arca esett könyvek, ablakdeszkán agyonnyomott cigarettavégek kiabálták per-jészügi Király András szobájában, hogy aki itt lakik, már nem szívesen lakik itt. A könyvtárszekrény megtört rendjén viszont még érzett, hogy valamikor nem így volt. Valamikor a könyvek gazdája nagy szeretettel bújt el ebben a hűvös szobában amely a kúriaszerű Király-ház udvarfelőli szárnyán egészen behúzódot a kerti fák sötétje alá. A rózsafák, mint ügyelő várták álltak az ablak előtt, engedelmes szolgálóleányok, örökösnek tűnő ünnepre cicomázottan s meg-megbólogtak a szélben, mind-mind egyszerre, mintha valami különös szertartás dekoratív kórusa lennének.

Királyné a sütőház felől néha ideges szempillantással szűr a rózsafák fölött hallgató ablak lomálya felé. Csak akkor kapja el tekintetét, ha fia arca megjelenik az üveg tükröző bizonytalansága mögött.

— Te se vaksiskoggy úgy rá, hé! — csapja meg egyszer riadt haraggal a kis ugriszolgáló karját, mert az meg folyton ott settenkedik mögötte s az ő árnyékából épp olyan izgalommal leselekedik András úr szobája felé, akár maga Királyné.

— Héjjaj! — szalad be keseredetten szegény kis Borka a sütőházba, hogy asszonya elfenyítette maga mellől. — Jaj, mán minékünk, ehe édes jóhó nemzetes ahasszonyom!...

És zokogva ül fel a kemencepadkára.

— Megbolondultál? — megy utána meghökkenve Királyné.

Nem nagyon érti, hogy ezt a kis fruskát miért jeli olyan

nagyon a ház legnagyobb gondja: András, az ő fia, a hazulról elkecseregni készülő fiatal gazda.

— Mit rijsz utána, te?

Gyanú és tiltakozás volt az asszony hangjában: lehelletnyi gyanú és mély tiltakozás. Aztán a gyanút nem is mondta tovább, még a hangjával sem, annyira nem volt értelme, ha ránézett erre a gyerekbimbóra, akinek legmesszebbmenő felvilágosodottsága még az egyszeregy rejtelseinek továbontakozásában állott. Ám a tiltakozást nem hagyta:

— Te rijsz itt, tacsó, mit vesztel te, ha András úr elmegy, Pestre?...

Ő maga is csak most mondta ki először hangosan a fojtogató gondolatot s el is szorult a torka belé. Amit még utána tudott motyogni, már csak nagyon halkán, fátyolos szemmel, akadózva tehetett:

— Mer arra készül, már bizonyos... Csak úgy lézeng a háznál, mint aki idetévedt... Nagyokat néz az égre, meg arra felé... A vasút felé!... Ha sipol a gőzös, rángatózik, mint a nyavalyatörős... Úgy-úgy!... De mit vesztel te?...

Borka szinte sértődötten kapja fel fejét. Szipogásában kemény élűre szorítja száját. Mire nézik őt? Csak ő ne tudná, amit már az egész ház tud, amitől olyan itt minden, mintha gutaütés érte volna. Még a ló feje is úgy lóg a nyakán, mintha spárgán volna odakötve! A diófa lombja is, akárha forró ecettel öntötték volna le. Mert az megy el innen, aki... — Borka nyel egyet, — azt vesztik el, aki ennek a Király-házba összefutott nyájnak az életet adja, már amióta csak az öreg Király, Péter elbénult a jobbkarjára; azt vesztik el, aki... — Borka nyel még egyet, mert érzi, ha ki meri a szót mondani, nem lehetetlen, hogy poflevest arat vele. Ám néma, belső vívódása mégis csak kirobban:

— A gazdát!!

A pofot menten át is utalták neki még ott a padkán... Talpra huppan tőle, de már nem bánja. Átcsoportosítja magát

a sutba, ahol az ellene irányuló támadási felület némileg csökken, mert jól be lehet húzódni a macska vackáig. Ott aztán keményen kitart eredeti álláspontja mellett.

— Hát tán nem azt?

Nagy kerek szemét aggodalmasan mereszti a pizskafára. Egyetlen fegyvernem, amellyel őt jelenlegi pozíciójában háborítani lehet; de asszonya már elfordult tőle.

Elfordult és ismét a fia ablakát figyeli. Már nem is figyeli, csak nézi-nézi, hosszasan, komoran, gondolatok barna viharával a homlokán.

András évekként ezelőtt világot csavargó, kósza versíróból gazda lett! Hazajött és gazda lett. Olyan egyszerűen, amilyen egyszerűen csak a föld, az áldott őstalap, tudja megcsinálni a maga szent csodáit. Ahogyan elhullott magból, kemény csont-héjakból kimossa az élet csiráit s az alvó anyagot meglöki a mozgás, habzsolás, növekedés, az áhítatos, gazdag tovaélés felé, úgy megfogta annakidején a fiát is az őstalap. Még tán a kádenciákat is kilúgozta eszéből. Elkapta mint a kósza magot, lekötötte, fölbomlasztotta benne a nem is haszontalan idegen kultúrákat; fölbomlasztotta és az itteni élet-természetéhez igazította. Andrásból jó gazda lett. S a város, Budapest, amelynek élete egy-egy nagy orgiával néha-néha iderémlett, már nem is tetszik neki. Helyesebben nem úgy tetszik, mint azelőtt: nem föltétlenül.

— Annak a városnak nincsenek gondolatai, csak ötletei! — szokta mondani két itthoni barátjának, két fiatal orvosnak, akik vele egyidőben kerültek vissza az ősi fészekbe, Kúnzsongárra. — Ez az ötletszerűség kedvessé teheti ideig-óráig azok szemében, akik csak átmenetileg akarnak benne élni. És ilyenek sokan vannak. Budapest lakosságának a fele olyan lélekkel él ott, mintha utazótáskája állandóan kéznél volna s vonatja mozdonyát is fűtenék már. A bizonytalanság fojtó érzése fogja torkát még azoknak is, akik öslakók, akiknek vagyonuk és odakötő egyéb életcölöpjük van. Akik bensősége-

sen, őszintén imádják azt a várost, azok is úgy vannak benne, a máriól-holnapra élők ideges izgalmával. Egységes gondolata, amely minden rétegét átítatná, nincs. Még talán a munka hat úgy, mintha egységes gondolata lenne ennek a különös társadalomnak: de ez sem igaz. A munka csak izgalma, de nem öntudatos gondolata Budapestnek, mert különben nagyon vi-
gyázna arra, hogy mit nevezzen munkának. De ott még a bűnt is hajlandók annak fogadni az emberek és ez talán egy vér-
fagyasztó, rettenetes alapérzéstikből fakad: bármilyen munká-
juk mögött valahol végeredményben ott lappang a bűnös szán-
dék. Talán ezt érzik ott még a legnemesebb elmék is...

Különösek voltak András illetén beszélgetései barátaival. Öreg Királyék nyilván keveset értettek belőle. Tán csak a hangját.

Király Péter, András apja, aki feleségével az ámbituson
mélázva hallgatta ki a „gyerekek“ esti beszélgetését, a bajusza
alá bazsalyogva kacscintott ilyenkor Mária asszonyra:

- Hallod ezt, szentem?
- Nos?
- ...Hogy utálja mán, hál' Istennek!
- Mit?
- Há' 'szt a ronda Babilont...
- Pestet?
- Azt!
- Nem utálja...
- Hát?
- Csak máskép szereti.
- De 'szen szidja...
- Hát én nem szidom magát, amikor részeg?

És talán Mária asszony szíve értette meg jól Andrást.
A szíve, amely állandóan remegett a fia otthonmaradásáért.

— Ha kicsit megyen oda, bánom is én. Felruccan, ahogy,
a polgármester, aki úgy jő vissza onnét mindig, mint a tele-
szítt nadály... Csak ez az én fiam jő meg mindig szomorúan
és ez a baj!

M Á S O D I K F E J E Z E T

Az anya érezte meg, hogy mi lehet a fiú lelkében, amely onnan alulról, a porvárosból, fájdukt vissza újra meg újra az öreg Király Péter szerint való „ronda Babilony“ felé. A mélyen szeretők lelkiállapota volt ez, amely nem nézi el a legparányibb hibát sem a szeretetnek, mert nem hajlandó a kiábrándulás veszélye fölött táncolni. A legmélyebb, mert illúziómentes szerelem, amely tudomásul veszi az ideál minden legparányibb fogyatékoságát is, de nem nyugszik bele. És nem korholással, szitkozódással akar javítani, de saját lényében, mint kohóban, akarja kiolvasztani a tiszta aranyat keverékércei közül. Elemmé, bonthatatlanná és továbbfejthetetlené akarja tenni azt, amit és akit szeret... Perjészügi Király Andrásnak ilyen érzései voltak Budapesten szemben...

Mária asszony már régen sejtette fia „pesti tervét“.

S most, hogy ez a terv a valóság felé töri útját, egyedül ő az, aki egész valójában remegve fogadja.

Borka pedig a nyaklevest a következő gondolatmenetből kapta: — a birtok még P. Király Péteré, tehát nem lehet P. Király András a gazda.

... Mert a gazda kérdése nyilván halálosan fontos lesz a perjészügi Király-ház elkövetkezendő életében. Mária asszony néhány hét óta megint nem tűrte, hogy fiát „gazdának“ nevezék. Pedig évekkel ezelőtt ő örült a legjobban, ha egyik-másik család elvétette és András urat ezzel a ranggal tüntette ki. Most egyik óvatos jeladása volt fia felé, hogy megint „András úrnak“, vagy éppen „fiatal úrnak“ szólítottatta.

András hirtelen erőszakos taszítással kinyitja szobája ablakát. Királyné összerezzen, elpirul és behúzódik a sütőház homályába. Csakugyan már leskelődésnek is beillik, ahogyan ő Andrást figyeli s nem csoda, ha a fiú haragszik érte,

Borka kuncogva mulat asszonya hirtelen visszahúzódtán.
— Te még?... Héj a mindenedet!

S most már csakugyan a piszkafára kerülne a sor, ha viszont Borkában nem volna elegendő életösztön, hogy a leg-súlyosabb kontroverziákat személyének villámgyors eltávolítá-sával hárítsa el... De asszony még jóformán nem is nyúlt a pedagógiai alkalmatosság felé, amikor Borka már valahol a kapu felől süvöltötte vissza:

— Mék Birizló Marihoz, a kenyőcsér...

Birizló Mari a város kuruzslója s egyúttal féministája. A bócsai tanyás csak az ő kenyőcsének hisz s nem az orvosé-nak. Már napok óta üzenget a tanyás, „ha lenne szíves a nem-zetes asszony egy jó bögrényt küldeni — a Mari kenyőcséből”. Királyné hát nem bánta, hogy Borka a menekülés útját szol-gálattevő úttá hamisítja:

— No lódulj hát, de sebesen!

És Borka elporoz.

A hosszabb ámbitusról most csoszogás hallik. Asztmás köhécselés.

Az öreg Király Péter rokkán elő a vadszőlő homályából. Nagy, vizes szemé merev kifejeztelenséggel ül a kipárnáso-dott szemhéjakon, tekintete bámultan tévővázik a kert tárgyain: fatörzsön, ágon, virágon...

Mária asszony féltő aggodalommal siet a lépcsőre kiálló, elnyomorodott ember felé, karját úgy tárja már elébe messzi-ről, mint ahogy meggondolatlan gyermek óvására szaladunk:

— Jaj, vigyázzon, lelkem!

Artikulátlan nyögés alól csak lassan búvik elő az értel-mes szó a szomorú öreg ember ajkán. Első tagjait a beszéd-nek a megszokás hangsúlya olyanná teszi, mintha volna értel-mük, holott csak fáradt visszhangjai a régi beszédnek. Végre értelem csúszik a lassú tagolásba.

— Andriskám!... Az én An-dris-kámm!

És akkor a merev tekintet határtalan gondba merül:

— A fiam! ... Be-szí-dem vó-na vé-le...

— Mit akar tőle, lelkem? A szobájában van. Dolgozik.

A gondot minden átmenet nélkül lelkes örvendezés váltja fel a vonagló arcon:

— Dol-gozik?... Irgalmas lélek!... Az én jó fiam?...

— Igen, igen, gazduram! — becézi most már Mária asszony figyelő szeretettel omladozó urát s félig a vállára emeli.

— Csak kapaszkoggyék, gazduram, menünk.

— Hozzá?... Űgy-e... hoz záme-nünk?

Az asszony tekintete kicsit elborul: András nem szereti, ha beteg apját beviszik hozzá. Azzal okolja ezt, hogy az élet összeomlása őt megbénítja s napokig nem tud utána semmi munkát végezni. Ha így látja atyját — a régi, hatalmas embert —, az élet értelmét érzi megsemmisülni ölmagában is. Bálványozta az öreget, csodálta benne a föld, az ősföld rop-pant erejét. Anteusnak nevezte azelőtt, aki megtízszerezett ember lett újra minden forgatagos hajban, ha csak egy pillanatra a földre tehetette lábát:

— Imádom őt, édesanyám, mindig, örökké, de nem bírom ezt így!... A szememet, ha' behúnyom, akkor megint az én régi, nagyszerű atyám... De ebbe a látványba, itt most, belebénulok.

Fíanak ezekre a szavaira gondol Királyné, de aztán fel-szegei fejét, arca hidegszigorúra keményedik s szeme bogarán megvillan az elszántság:

— Igen, lelkem, odamenünk hozzá!

A leomló férfi hálás boldogsággal szorongatja asszonya támogató kezét... Szinte mint gyermek az ünnepi kalácsot, már-már csak ajándékba kapja mostanában a fia látását. Ujjongva, erején felül való igyekvéssel löki hát előbbre önmagát András szobája felé. Majdnem a földre zuhan s még Mária asszonyt is elrántja, úgy rohanna elmaradó lábain.

— Ó, ó, gazduram, odaérünk... — dédelgeti csucсорodó szájával Királyné a beteg bölény képét felidéző emberron-

csof... Tréfál vele, hogy vidítsa: — Még máma odaérünk, lassabban is odaérünk, lassan lelkem, lassan... Úgy! Úgy!...

Csosz-csosz, csosz-csosz, lassan monotonul, mintha megszűröl valami végtelen folyó mélyéből verődnek holmi hosszú-hosszú menetelés hangja, olyan az öt centimétereket lépő öreg Király Péter vonulása fia szobájához. Nagy-nagy utazás a rákészülődés édes ízével, a boldog viszontlátás kirobbanásra váró ujjongásával. Egyetlen tisztán megmaradt érzés ez: a soha el nem múlása. Egész lényével már annyira áthalt a fiába, hogy szinte önmagát látogatni ment Andrásához és az élete diadalát látni benne; a lelket, a halhatatlan lelket, amely az ő bukott testéből már régen kivált, átment a fia lelkébe és ott virágozik, alkot, tündöklök tovább... Néha még most is — halálos zsibbadtságában — igazít egyet-egyet azon a lelken, egy-egy örökemberi igazság válik le a bomló agyról és odahull a fia elé, hogy András ámul bele. Szinte gyanakszik, hogy ez az egész testi-lelki múlás csak valami roppant tettezés, az élet tudatos megúnása, amely ilyen módon kényszeríti át magát a halálba. A dolog való képe pedig, hogy ez az utóda iránt rajongásba merült idegrendszer minden még épen maradt sejtjében a halál előtt megreveg, szinte minden sejt külön öntudatos lény, amely át akar menekülni a másik, egészséges, továbbbő szervezetbe valamennyi tapasztalatával, életkincsével. Meg akar maradni. S néha apró, szeszélyes izgalmak is aszerint, hogy valamelyik sejt milyen benyomását viselte az elmúlt életnek — felvillannak még egy utolsót, hogy végzetes jelentőségükkel inkarnálódnak a másik lelken. Tűnő lélek akar a helyén maradni.

András a csoszogás hangjára vont szemöldökkel felneszel. Aztán lehúnyja szemét. Most nem azért, hogy atyja volt képét felidézze, hanem hogy erőt gyűjtsön az iszonyú látomásra, amely következik. Valóban nem bírta. Az ő harmincéves, egészséges férfiúságának borzasztóan megalázó és elkeserítő volt találkoznia ezzel a — Mementóval.

— Szabad! — kiált fel meghökkenve a kopogásra... Szülei nem szoktak az ő ajtaján kopogni; járhattak be hozzá, amikor akartak... Furcsa, hideg borzongás fut át rajta.

Mert az anyja kopogott!

Miért kellett kopognia?...

Atyja szomjas örömben kidülledő szemmel szinte bezuhan az ajtón, semmivel semmit nem törődve; csakhogy lássa, csakhogy a hangját hallja, a szemét és szép, férfias homlokát nézhesse.

— E-hédes fhijam!

Az öreg, tízméteres útja után, a marathoni futók hullásával esik András felfogó karjába.

— Miért kópogott, édesanyám? — kérdi András, szinte ügyet sem vetve az izmaira nehezedő teherre: nem azért, mert lelketlenül fogadja atyját, hanem mert komoly kinnal gyöttri, hogy szülei ilyen szertartásosan jönnek be hozzá.

Anyja, akinek a viselkedése számító volt — az utóbbi napok, a pesti út izgalmai és feszültsége miatt —, előre elhatározott modorát kissé elrestelte:

— Gondoltam, hogy háborítunk... Tudom, hogy bánt téged, ha így bejövünk hozzád... vele.

„Vele”: ez a szó úgy hangzik, mintha anyja nem atyjára akarna célozni, hanem valami élettelen tárgyra, s úgy is mutatja oda a szomorú emberroncsot, olyan gesztussal, amellyel tehetetlen tárgyakat helyezünk el heverő helyükre.

András felveszi a hadüzenetet, amelyet anyjának az aggodalom és a féltés diktál, de vigyázó szelídséggel válaszol:

— Az én érzéseim nem fontosak, s nem kell azokat figyelembe venni. Ha apám kívánczik utánam, akkor nem őt kell idevergődtetni, hanem engem hozzáhívni. Nekem kell parancsot adni, ért édesanyám? Parancsot! Mert apám kívánsága ilyen esetben parancs: nemcsak az apámé, de még a kocsisomé is az lenne.

H A R M A D I K F E J E Z E T

Mária asszony kissé megszegyenül, mint az utóbbi években most már mindig. Hiszen nem rendezte még át érzéseit a fiával szemben. Nagy asszonyi életerejének András még mindig gyermekül kellett s nehezen, talán sehogysem tudta fiát megszokni *férfinak*, önálló lénynek, akinek teljesen felszabadult az akarata a még olyan jóindulatú nevelő szándék alól is, mint az anyjái.

— Mink már nem parancsolunk neked! — védekezik ügyetlenül.

Ügyetlenül, mert befelé végtelen szomorúság mondatja ezt vele s kifelé mégis úgy hat, mintha megint a harc egyik bosszantóan, könnyen fölismerhető fegyverét használná.

András halántékán megláttatnak az erek s felvonagló kinnal nyög fel:

— Eh jaj! Miért mondja ezt, anyám? Most nem a nagy terveimről van szó, hanem itt ni, a teljesíthető kötelességeimről. — S mutatja karjába ölelt apja roncsait. Aztán mintha hirtelen megint visszazökkent volna egy előbbi gondolatsorába, elhalkulva, messzibe néző szemmel, már nem is az anyjának, hanem önmagának mondja:

— Minden kötelesség teljesíthető, éppen azért, mert kötelesség! Igen... Ezen nem szabad változtatni... Abba belepusztulnánk. Mindnyájan. Az egész világ. A kötelesség azért kötelesség, mert teljesíthető!...

Mária asszony, akit fia elrévülései mindig megremegtetnek, mert, bár érzéseivel pontosan követni tudja, szóképző fantáziája nincs hozzá, hogy ezekkel az elrévülésekkel együttmaradhason, — most is riadtan kap a felmerülő fogalomhoz: „kötelesség!” És most is ügyetlenül, mint meredek parton lesikló a gyökértelen haraszthoz:

— Ügy, ügy! Akkor Pestre is a kötelesség szólít?

Ez sem a harc volt még!... Ha a fiát valami mélyebb kötelesség vonja el innét, akkor ő nem bánja. A Király-ház kibírja a férfigazdátlanlanságot, mert itt van ő maga: Mária asszony. És ha dolgozni kell két „ember“ helyett: tessék!... Azt is meg lehet csinálni...

Ebből az érzésből fakadt a hirtelen kérdése, ám András csipkelődésnek és gúnynak kapta fel.

Hogyan? Itt talán leskelődnek utána és kutatnak az ő egészen egyéni dolgai után. Abban a levélben, amelyet Török Ella, a három esztendővel ezelőtt ittjárt színésznő írt, valóban élesen kihangsúlyozza a kötelesség szót: „Önnek, drága barátom, kötelessége most Pestre jönnie és ebben a nehéz harcban támogatnia. Kötelessége, mert csak magára számíthatok“... András jóformán maga sem értette, hogyan jutott ehhez a levélhez, bár a színésznő emléke élesen az idegeibe volt vésve. Ám azt hitte, hogy éppen az asszony felejtette már el őt. És most ezeket a furcsa, kuszált mondatokat kapja: „A művészetre esküdtem fel és mindent elértem vele, még azt is, hogy idejutottam. Engedje meg, hogy aláhúzzam ezt a szót: — *ide!* És Pestre. Ezt is külön hangsúlyozom: *Pestre!* Az ide szóban keserűség van, a Pestre szóban csalódás. Jöjjön! Maga mondta, hogy bármikor szükségem lesz magára, csak hívjam s maga a világ másik végéről is eljön hozzám. De ne felejtse el, az „ide“ szóban keserűség van, a „Pestre“ szóban csalódás“... A különös levélnek ez a mondata még fenyegetésnek is beillett. Sokféle okot elgondolt András, miért kapta ezt a levelet s érezte, milyen érthetetlenül meredt eléje az iromba sorokból a kötelesség hangsúlya... S most íme, az anyja! Az is a „kötelességet“ mondja ugyanolyan furcsán.

— Maguk elolvassák a leveleimet? — húzza fel vállát zárkózón s szinte haragos csikorgással peregnék szavai, mialatt óvatos gyöngédséggel öleli apját, ami azonban csak karja és

ujjai biztos tartásában nyilvánult, mert szeme az anyját lesi, — odavezeti atyját a kanapéhoz és leülteti.

— A leveleidet?!

Anyja ámulásából máris kiütközik, hogy András hirtelen izgalmában rossz helyre csapott. Anyja semmiféle levelet nem olvasott el.

Néhány pillanatra várakozó csönd. Aztán Mária asszony halk, félőn kérdező hangja:

— Milyen levélről beszélsz, fiam?

S most már András sem hazudhatott.

— Török Ella írt — dörmögi kelletlenül.

Királyné a nevet is ámulva fogadja. Az első pillanatban azért, mert még nem tudja, kit jelent, aztán meg azért, mert már — nagyon is tudja.

— És te ömiatta? — hebegi, de most már csakugyan a harc izgalmával.

— Nem! — csattan rá idegesen András keserű védekezése.

Az éles hangra a beteg öregember gyerekes rettegéssel, sírósan felbúg:

— Ked-ve-se-im!

És az üvöltés színének van nagy-nagy értelme, nem pedig a szónak, amely belefoglalódott. De anya és fiú már szembeállnak egymással:

— Az a színésznő visz el innét?

A „színésznő“ már élesen és — sértőn kihangsúlyozódott.

András könnyen is elintézhette volna: „Az“.

Ha csak ennyit felel, világos elhatározása megrokkantja anyja ellenállását, mert Királyné megszokta erős és biztos ura mellett, hogy az elhatározott férfit nem szabad, mert nem lehet megállítani útján, — buktató veszedelem nélkül. Az asszony élete is úgy szép és teljes, ha a férfi nagy elszántsága és mindent legyűrni akaró hite koszorúsodik köréje. Minden visszatorpantott férfiakarát örömmé válik,

amely végül is kifakad a lelken és minden hozzákapcsolt életet megmérgez maga körül, mert tehetetlen vergődésbe süllyed. A felfűtött mozdony gőzét szelepeken is ki lehet engedni, de akkor viszont minek felfűteni? A férfierőt az élet — az egész emberiség élete! — mozdonyául használja és halálos bünt követ el az élet ellen minden nő, — akár anya, akár feleség, — aki a mozdonyt biztosító szelepen át bénítva vesztetelni hagyja...

András nem akar hazugsággal elmenni hazulról:

— Veszedelmes út lesz ez, anyám. Az az asszony csak alkalom, hogy megpróbálkozzam valamivel.

— Pesten?

— Ott...

Mária asszony végre megérzi és csak ezt várta, nem hazug útra indul a fia.

— Kell menned?

Nagyon éles és kemény kérdés volt, nem lehetett felelet nélkül hagyni:

— Kell!

— Miért?

A pattanó faggatásban ismét visszavillan az anya önérzete, amely ingerli Andrást.

— Magam sem tudom pontosan.

— Akkor baj lesz belőle!...

Erre András hőkken lassúbbra. Megpróbál ugyan gyors rendet teremteni hetek óta vergődő gondolata között:

— Én azt hiszem, hogy egyebet is tudok, mint a földet túrni, — motyogja halkán, de tudja, hogy ilyen gyenge indoklással nem marasztalhatja el házát ebben a különös lelki perben.

— Kell mennem! — vesz nagyobb lélekzetet végre. — Kell mennem, mert mást is akarok, mint jó gazda lenni. Anyám, tudja legjobban, hogy nem azért jártam a világot,

a külföldi egyetemeket... Nem is azért, hogy dicsekedhessem vele. Valami mást akarok én egészen!

S hiába erőlködött, nem tudott közelebbfekvő okokat mondani ennél. Csak érezte állandóan a maga suta helyzetét, hogy négyszáz hold földre nem kellett volna annyi tudomány, két-három doktori értekezés, miegymás. Nevetséges ez így!... A világ életének zakatoló gócaiban, a zakatoló és zaklatott életű metropolisokban második énje alakult ki: egészen különös, talán nem is komoly Király András, de annak is élnie kell, mert egyszer már kezdett lenni és semmi élet sem akar elmúlni. Király András második élete sem, amely nem a földhöz ragadt, sőt inkább attól elrugaszkodó formája a földi téreken való mulatozásnak.

— Szóval magad sem tudod, miért kell menned?

András most már nem küzdött tovább:

— Nem.

N E G Y E D I K F E J E Z E T

Néhány percnyi nehéz csönd ül a szobára. Az arcraesett könyvek kötése percen talán, amikor alig hallható, finom nesz vegyül egyszer-kétszer a feszült némaságba. A beteg ember tekintet könyörgés kérdezősséggel igyekszik kitalálni, mi történik itt.

— Csöregh Károly? ... Ne ijjetek ... tüle ... Maj' én ... vígzek ... véle. Mászó' is ... megtettem mán ...

András kínlódvá elmosolyodik: boldogtalan erő! Az apja régi nagy emberereje: „Nem tud belenyugodni a lemorzsolódásba, harcokat keres még mindig magának...”

„Csöregh Károly, a bakafántos szomszéd!”

Ez maradt meg a nagy harcok, az étellel való nehéz bajvivások, életre-halálra menő roppant tülekedések ízéből.

Apja nem is tudja elképzelni, hogy egyéb baj is lehet a világon, mint — Csöregh Károly.

— Az én Andriskámat... nem fogod világgá... kergetni. Rögtön mék ellened... bitang!

És hirtelen izgalmában szinte fiatalos frissességgel kap az öreg Király Péter a bothoz, mankóhoz, feltaszítja magát, szava is pereg, s alig tudják ültőhelyére visszanyugtatni.

— Nincs semmi baj Csöreghgel! — mondják neki egyszerre mindketten: feleség is, fiú is.

Az öreg ámuló tekintete mosolyra fakasztja arcukat: Király Péter legutolsó, épen maradt idegszálával sem fogja elhinni, hogy lehet olyan óra vagy perc az életben, amikor Csöregh Károllyal — semmi baj a világon.

A mosoly megenyhíti az anya és fiú küzdelmének hangulatát is. Királyné a mosoly fölé könnyet ejt, amely — be' jó, hogy így hullott ki! Mert fakadhatott volna roppant keserűségből sokkal borzasztóbb hangulatban is!... Az asszony ideges, de vidámsága lassan elcsitul és fia arcán is meglátja az apja iránt való határtalan szeretetet... Csak az óvó aggodalom maradt meg asszony lelkén.

Percék mulva megfontolt, lassú, halk szóval mondja:

— Nyilván te tudod, mit akarhatsz, fiam, ha nem is tudod megmondani. Rosszat nem akarhatsz, mert ahhoz rossz embernek kéne lenned. Azér' nem haragudhatol, ha félek... Nehéz sor nékem magamra maradni a házzal...

Arcán elhatározott kemény szándék tükrözik, dereka lassan kiegyenesedik, hideg és méregető gondolkodás tisztítja meg tekintetét a könnyek fátyolától.

— Majd megleszek azér'... addig!

Az utolsó szó, ha bizonytalanul is, de jelezte, hogy lesz határa ennek az aggasztó új fordulatnak, amely rászakadt ime a Király-házra.

András felszabadult... És most már kiáradt nagy „miért“-jével:

— Lehet, hogy csak az ördög bújt belém, — kezdte önkénytelen számvetéssel. — Nem Török Ella miatt megyek fel Pestre: de ő keltette fel a régi ördögöt. Mindig éreztem, hogy a régi életem, amit apám annyira nem szeretett és sokszor kifigurázott, egyszer megint rám fog törni. Nem kádenciákat akarok faragni Pesten; azt itthon is lehet. Csak érzem, hogy a mi gondolatink nem elegendők már a világnak. Hogy Csőregh Károly automobilon jár ki a tanyájára: az nem jelenti csak Csőregh Károly és Kúnzsongar mulatságát. Idecsapott a város nagy élete és a pöffög el itt mindennap az ablak alatt. Aztán csak a cselédséget nézze meg, anyám. Jó gazdájuk vagyok, jobb tán, mint édesapám volt és mégis hogyan néznek rám. Mintha mindegyiknek megöltém volna valakijét. Ez is *a város!* Már ránkrohan mindennap alulról, fölülről és mi még mindig semmit sem teszünk. Elmegyek valamit megtanulni, amit elfelejtettem a Lucretiusok és Ovidiusok, a Goethék és Schillerek, a Shelleyk és Shakespearek pöntyögetése közben... Ott Pesten új világra készül mindenki és én itthon azon töröm magam, hogy más valamivé ne hibázzam apám örökét, mint amivé ő tette. Néha már azt hiszem, hogy az emberek agyveleje is másmilyen, mint az enyém.

A beteg öregember bénult, boldog hallgatásából, amelyet imént asszonyi cirógató ujjai hoztak két szálazott idegeire, lassan megint aggodalmasan felfigyelt. A szavakat már nem igen érti, nem fűződnek számára ellenőrizhető láncba, de a hang színéből még megtudja ítélni, hogy emberei és felesége, a fia, nem jól érzik magukat. És mert örök ellenségének a nevét is hallja fia beszédében, újra izgatottan motyogta:

— Úgy, úgy! Csak Csőregh Károlyt kell agyonütönni...

Pillanatnyi elmosolyodasukból most Mária asszony gyujtogatja ki egyszerű gondolatait, amelyek lassan teljesen feloldják lelkükről a harc sötéttségét, mint áhítatos estére gyujtott gyertyák:

— Hát menj el akkor fiam. Igazad van, nem elég, ha az ember csak a maga háza táján seper. Lám, úgy-e: a kúnzsongáriaknak el kell menni gátat rakni a Tiszára is, mert ha a gát kiszakad, nemcsak a füredieknek baj, akik ott laknak a partján, de nekünk is, akik pedig két napi járóföldre se látjuk színét... Így gondolod, úgy-e?

András rábólint. Igen, ilyesféle képe van annak, amit ő akar. És az asszony elgondolkodik. Hirtelen neki is tervek fénye villan át tekintetén. Még nem mondja ki. Bevárja, hogy maga érlelje ki új ötletét. Inkább kifelé indul a szobából:

— Oszt' csakugyan máma mennél mán?

András már újra gondolataiba mélyedt. Anyja kérdésére ijedten kapja fel a fejét:

— Még ma. Igen.

Mária asszony csöndesen kilép az ajtón. András szinte megrémül a gondolatra, hogy most egyedül kell maradnia nyomorék atyjával. Aztán érzi, hogy ennek a még mindig embernek és mégis csak az ő apjának joga van rá, hogy a fia figyelje, enyhítse szenvedéseit. Leül az öreggel szemben és megfogja a kezét.

A csontos, szikár ujjak vaserővel csukódnak rá oda-nyújtott kezére.

Ö T Ö D I K F E J E Z E T

Kint felesattan Királyné hangja:

— Borka te...

A sütőház felől röpködő készséggel ered el a kis konyhailány.

— Itt vagyok, nemzetes asszony...

— Lódulj, hozd el gazdád cipőit a susztertúl...

Borka állá leesik:

— A gazdáét?... Sz'en sose vót még ides gazdámnak cipője. Jahahaj, nemzetes asszony, e' tetszett hibázni...

— Ne vihogj, mer' megbúbollak, hallod-e? Hozd el a cipőt, akit tennapelőtt vittél sarkalni.

Borka most már egészen szemtelen:

— Hát a' meg mikor vót a gazdáié, mikor a' csak az András úré!

Könnyü kis pofleves téríti észhez Borkát, hogy lám megint csak fordulhatott egyet a világ sorja, ha valaki, aki az imént semmikép sem lehetett több „András úrnál“, inhol megint „gazda“ lett.

Bögre és dühösen, nagyokat rikácsolva megy a kapu felé Borka:

— Phüü! Nem bánom én!... Én mán egészen megbolondulok ebbe... Brüü... Mindig, mikor én mondom, akkó' van visszajáarul... Bánom is én!

Becsapja a kaput s még a szomszéd utcából is idevonódik elnyújtott bögcicsélése, hogy „bánom is én“.

Borka fehércseléd s hiába, ha valami mélabúja van, arról okvetlen tudni kell tizenkét határon, hát csak végigüvöltözi szépen az utat egész a suszterig.

András mulatva figyel egy darabig, aztán elkomolyodva, hosszan vizslató szemmel mered az apjára.

— Édesapám!

Valamit mondani akaró halk szóval szólította meg. Az öreg azonban — ez már betegségének természete volt: időnként elvesztette teljesen hallását — nem figyelt fel fia szólítására. Talán bátorságot éppen ez adott Andrisnak, hogy lobogó nagy hitét kiöntse és olyan nagy szavakat is mondjon közben, amelyeket pedig rendes beszélgetésben szégyelt volna kiejteni. Szavakat, amelyekkel úgy van az ember, mint a féltett szeretővel, még a nevét sem szereti kimondani, hogy mások gondolata szennyet ne freccsenhessen rája.

— Édesapám! Elmegyek, mert nem szeretem a magyar

életet így, ahogyan van. Ott fent, Pesten meg kell találnom a kiutat ebből a borzalmas forgatagból, amelybe kerültünk. Az egész világ és mi is. Én tudom az egyén erejét. Engem nem csapnak be az új gondolkodók, hogy az egyén semmit sem tehet, nem változtathatja meg a világ képét, csak kifejezője lehet a tömegek életének. Ez nem igaz! Az emberiség hálás minden új gondolatért, amelyet kap és a tömeg az egyénen keresztül boldogul, nem pedig megfordítva. Eltechnikusodott az emberi elme s ez öli most az egyéni életet. Színtelen, halálosan színtelen a világ új élete, mert tarka. Belső harmóniája nincs a külső csillogásnak! Az új apostolok hazudnak. Más az életük és más a hirdetésük. És nekem meg kell találnom az okot, amely ezt csinálja. Nagyszerű elmék, máról-holnapra hitelüket veszítik, mert kiderül róluk, hogy vizet prédikálnak és bort isznak. Miért? Iszonyú kérdés ez édesapám. Hát nem az-e a legteljesebb életük az embereknek, ha saját hitük szerint élhetnek? Gyönyörű gondolatvilágot építenek ki magukban és másnap meghazudtolják. Az emberiség élete ma a Krisztusé és Péteré egybegyúrva. A hit mellett elengedhetetlenül ott áll a tagadás ugyanazon lélekben. Miért? Én ezt tudni akarom. A test és lélek örök csatájának új formái vannak. Ismerni akarom.

És keményen az asztalra csap:

— Akarom!

Elgondolkodik a test és lélek örök csatájáról a megállíthatatlan szörnyű krízisről és nem meri elhinni, amit titokban sejt, hogy ez a harc elmulthatatlan és soha, soha ki nem egyenlíthető.

És hogy ő maga is naponta, óránként, percenként, pillanatonként bent áll ebben a harcban és mindig — mint legyőzött. Kiemelkedni pedig csak később, nagyon sokára fog, amikor már talán a földet is elveszti a talpa alól, amikor már csak egyetlen és határtalan szenvedélyben él, de akkorra meg is semmisül benne az egész mai világ anyagában, em-

bereiben, szándékaiban és egész mivoltában, mert a két tényező, a két mozgató erő közül már csak az egyiknek lesznek vágyai és kívánságai: — a léleknek.

De ma még hisz a harmónia lehetőségében. Ezért nézi kétségbeesetten atyját, aki énje egyik felét, — a testet — végleg elvesztette, holott a lelkének néha még hatalmas szikrái vannak. Szeretet, halálos mindenről lemondó szeretet! Ha ő, András most megütné ezt az embert, az felsikoltana a boldogságtól, hogy alkalma lehetett a fia haragja műlásának és megválthatta gyermekét a — harag kínjaitól.

De ha a *teste* még fájni tudna; — visszaütné, sőt meg is ölné! Miért?!

Kívülről András az anyja lépéseit hallja. Összerezzen. Most megint apró, ostoba gondok jönnek. Elvetette magát a gondolkodás és álmodozás vizében, vidáman csapkodott maga körül. Nagy örömmel töltötte el, hogy ilyen gondolatai tudnak lenni és hogy ezeket belülről, őszinte mélyről veheti elő, mint hitet és szándékot jövő életéhez.

Mária asszony benyit:

— Mennyi ruhát készítek?

András szempillantás alatt megállapítja: ez a kérdés csak arravaló, hogy anyja bejöhessen hozzá. Kelletlenül felel:

— Csak keveset! Amennyit anyám gondol. Ha kell, majd kérek még itthonról...

Ebből nehéz volt több szót felfűzni. Az asszony zavartan húzná be magára az ajtót, mégis visszanýt megint. Végül is belép és odamegy az öreghez.

— Elviszem apádat.

Ez ismét úgy hangzott, mintha valami alkalmatlan tárgy eltávolításáról lenne szó.

— Nem, nem. Hagyja ott, anyám! — És András tovább szorongatja másik kezével nagy, megfogódzó lelkendezéssel atyja szikár ujjait. — Most majd úgyis soká nem látom.

Királyné hirtelen kis csődje gyötrő... András siet anyját kimenteni zavarából:

— Két öltözetet és hat rend fehér ruhát adjon velem, édesanyám!

Feláll szórakozottan. De hogy apja keze görcsösen kapaszkodik újjaira, magával sem tud mit kezdeni.

Királyné készséggel odafordul:

— Mit akarnál, fiam?

— Rágyujtanék.

S lassan, óvatosan szabadítják Andrást apja kezéből.

Az asszony gyöngéden hajlik ura arca elé és szájjal érinti magát vele, mert észreveszi, hogy az öreg megint nagyot hall.

— András cigarettázhatnék! — kiált Mária asszony a kábult ember szemébe.

Az öreg felretten elmerüléséből:

— Hmmi?... Azt!... azt! Csak Csőreghet... Azt... azt! Agyonütni!

Ez a gondolat most már így marad örökre az öreg lelkén.

H A T O D I K F E J E Z E T

András már délelőtt érezte, hogy anyja is fűzött közben valami tervet az ő pesti útjához. S talán azért is fogadja már szívesebben. Mulatott, milyen nehezen meri megmondani anyja a maga tervét. Nyilván valami kicsiség lesz: küldjön egy vég vásznat, itt a pénz rá, vagy vegyen kékgálicot, kell a szőlőnek. No majd kirukkol vele!

Biztosan és nyugodtan érezte magát a bakon anyja mellett, aki elkísérte a vasúthoz. Máskor sohasem szokta, s ezért most mégis úgy rémlett Andrásnak, hogy nagyobb dologról lesz szó... De hogy miről, elképzelni sem tudta.

Hazulról bújva kellett eljönnie, hogy apja meg ne lássa.

Keserű, kínos és hideg hangulat volt ez. Nem búcsúzhatott apjától, mert a búcsúzással — ha apja véletlenül megérti, hogy fia hosszabb útra megy, mint máskor — meg is ölhetne volna talán az öreget. Szökött!

És úgy vette, mintha nehéz, nagy felelősség elől bujdosnék!

Itt a kocsin az esti, hűvös levegő feloldotta rossz érzését. Már csak anyja mondanivalóját leste.

Hallgattak.

Andrásban szelíd, búcsúzkodó hangulat motoszkált. Ésmég valamivel foglalkozott... Borka, a kis ugriszolgáló, mikor a kocsí kifordult a kapun, hirtelen besurrant a kerítés bokrai közé és futva kísérte Andrást a porta végéig. Nesztelen volt a surranása s nagy barna szeme úgy égett, mint a macskáé. És mikor András visszanézett, a különös szempár még jódarabon rászegeződött, mint két csillag... Volt ebben valami kísérteties.

— Kis majom! — igyekezett András derűvel elintézni magában a jelenetet. — Még a végén szerelmes lett belém.

És finom szájalom futott át szívéen.

Anyja szinte váratlanul hozakodott aztán elő azzal, amit egész nap ellappangatott magában:

— Szereinéem, ha Józsi bátyádékhoz mennél lakni.

„Józsi bátyádék“ a családnak közeli, Pestre szakadt ága.

— Miért?

Gyorsan tette fel András a kérdést, mert jól sejtette, hogy e mögött a kívánság mögött egyébnek is kell rejtőznie.

Királyné meg is rezzen belé. Nem ilyen formában akarta gondolatát mindjárt odaadni. Nem is akarta éppen most elmondani, mert megint csak beleavatkozást jelentett volna fia életébe. S még ezeket az utolsó percekét is elrontsa valami kényelmetlen érzéssel? Közönyös arccal mered hát maga elé:

— Csak úgy gondoltam... Jobban elláthatnának, mint az idegenek. Nem húznák le a bőrödet...

Azzal meg nem kellett volna ilyen sokáig várni, ha csak ennyit akart volna mondani. De András érezte, hogy anyja igazi gondolatát most már csak úgy kaphatja el, ha faggatással vagy vitatkozással nem segít neki egyéb szó közé csúsztatni a kimondandót. Az út rövid a vasútig s addig ki kell pattannia anyja gondolatának egyenesen, világosan s nem elkenve a többi gondolat között.

A kocsí dühörögve fordul be a Széchenyi-sugárútról a hepe-hupás Vasút-utáára. Még öt perc a vonatig. András szinte örül, hogy kiléphet majd ebből a mozdulatlan levegőből, elszökhetik innen valami nagy, gondolkodó magánosságra. S már alig gondol anyja lappangó tervével, amikor Királyné szinte attól félve, hogy fia csakugyan meg találja hallani, alig hallhatóan mondja:

— Lilikére gondoltam...

Lilike pedig a Józsi bácsi leánya!... András öt évvel ezelőtt látta. Akkor még fruska volt, finom, megvesztegető jelenség, élénk és vidám észjárású, aki néha meghökkentően öreges gondolataival szinte kómikus hatást keltett. Máskor meg gyermekes ártatlansága vad, temperamentumos kirohanásokra vitte, de mindig ragyogóan végigcsinálta „stikli“-jét. Egyszer fiatal, kétéves csikó hátán vágatott végig Kúnzsongár utcáin, csak amúgy a ló sörényébe kapaszkodva, lenge, nyári ruhában s gyönyörű kép lehetett, mert Zsongáron lassan legendákat kezdenek fonní ebből az esztelen vágatásból. A csoda az volt, hogy a vad gyerek nem hullott ezer darabra, mert férfiembernek is munka lett volna azon a kétéves csikón körülnyargalásznia a várost. Tündérkisasszonyként emlegetik azóta is Lilikét. Másik esetéért még inkább!... Az árvíz lerontotta egy szerencsétlen zsellércsalád viskóját. Lilike egy héten át legravaszabb fondorlatokkal kiszökött hozzájuk minden délután — vályogot vetni, hogy a szegény emberek hamarabb jussanak tető alá... Helyesírási vitákba bocsátkozott a helybeli református tanító úrral és megbuktatta nagy társaságok

nagy kacagása közben. Akkoriban az egész város kijárt hozzájuk, hogy a különös „pesti lányt“ láthassák, becézhessék. Most az a leány tizenkilencéves lehet.

— Miért gondolt rá, édesanyám?

András kérdése megint sürgető, időt nem engedő s Királyné nem is óvatoskodik tovább:

— Hát, hogy így asszonydolgokban vagy megint... Lili-két inkább nem bánnám...

András csak kacagással védekezhett: kacagása közé visszahozta anyja szavát:

— Asszonydolgokban!... No ezt megkaptam!...

Am Mária asszony makacsul, elszántan állja most már, amit kezdett:

— Jó, jó, fiam, te mást gondolsz... Azt is tudom, hogy, becsületesen gondolod... Csak azért mégse haragudj: édesanyád már öregebb ember, mint te. Aztán egy ember életébe nem szokott olyan sokmindenféle következni, hogy aki már eccer látta, a' ne tunná mászó', no most mi lesz. Maj észreveszed a végén magad is... Ilyentájt, mint az én időm, szeret az ember mindent a színire fordítani s nem a visszáján tapogatózni, hogy vajjon mi-lehet a színin.

Nem az előbb: most kapta meg András a magáét!... Mert édesanyja szavait akár így s fordíthatja, aki akarja: „Ne izgulj, Király András és főképpen ne csapd be önmagadat. Nagy célok, álmok, tervek a fajtáddal és a világgal, ugyan, ugyan!... Amolyan Kossuth Lajos- vagy Deák Ferenc-féle dolgok, ej, ej!... Honnan veszed ezt?... Harmincnégyéves vagy, punktum!... A többi már magától értetődik... Nem bírja ki a jobboldal egyedül, — ennyi az egész“.

És hát mivel védekezhett volna András?... Anyjának végeredményben igaza van. Hiszen olyan ködös és határozatlan még a hangulat is, amellyel Pestre megy! Mi jöhet ki ebből? Regényt fog írni a nagy, magyar lelki összeomlásról?... Nem... Vagy egyéb könyvet Eötvös József báró után

szabadon, hogy aszondja: „A huszadik század uralkodó eszméinek befolyása a magyar álladalomra? ... Még kevésbé... De ha meg is történnék, akár az egyik, akár a másik, hát aztán? Megírja és hazajön! Semmi szilárd kiindulópontja sincs az ő pesti életének. Még azok az írások, amelyek már megjelentek tőle pesti lapokban, sőt sikert is aratott velük, azok sem adják semmi alapját, hogy ő innen, a becstületes termelő munkától elszaladjon — délibábokat kergetni.

Vagy nagyon nagyot kell csinálnia odafent, vagy rögtön visszafordulnia!...

Anyja okos kételkedésének ennyi haszna volt legalább... A tételt világosan állíthatta fel magában. Aztán fogta tovább szinte mámoros elhatározását:

— Nem, nem, nem! ... Gyerünk tovább! Gyerünk!

Ezek a szavak majdnem hanggal, hallhatóan estek ki lelkéből. De viszont anyjának is kell mondania valamit. Feléje fordul egészséges vidámsággal:

— Hát, ha anyámnak igaza lesz, akkor nem bánom: úgy, jövök haza!

— Hogyan?

— Lilikével!

Mária asszony mély lélekzete és vonásainak elnyugvása mutatják, hogy ez a dolog nagyon is nyomta lelkét.

András kissé mégis nevetségessé akarja tenni az anyja szorongó s végül is az ő önérzetét sértő féltését: tréfálkozó kedvvel elkomolyodik:

— Ha csak...

— Nos?

— Ha csak a főispán leánya közbe nem lép... Mert hiszen azt is rámakaszthatják ilyenformán, ahogy most anyám Lilikét.

Mária asszony is elkacagja magát. Aztán kicsit elgondolkodva, de vidáman teszi hozzá:

— Elég lesz nékem Lilike is. — És egészen halk volt a

hangja, amikor gondolatát befejezte: — Csak az a másik asszony ne jöjjön!

András arca megint elborul... A másik asszony: Török Ella... Első útja mégis ahhoz viszi majd, mégis! Először a levél miatt. Ő úr! Valamit mondott egyszer, annak következményeit állnia kell. Másodszor: azzal a nővel álmodozott ő együtt, igaz, hogy csak bomlott szerelem még bomlottabb lázában, álmodozott új világokat, új emberekkel. Meg kell tudnia: a nő lelkében mi maradt mindebből.

H E T E D I K F E J E Z E T

A vonat dübörgő kattogása s a túlfeszült képzelgés elaltatta... Csak a Keleti pályaudvaron ébredt fel arra a különös, ideget tépő zajra, amely Budapest első alarmja az ideérkező számára. S tán ez a zaj — állomásainak irdatlan csatogása — a legmélyebb értelmű ebben a városban. Érzik rajta, hogy mégis erővonalak központja s az élet itt többretegű, az életformák változata majdnem kimeríthetetlen és minden, — még talán az emberi lélek is — nyersanyagul fut be ide. Rengeteg mechanikai behatáson át a nyersanyagok apró rendeltetésekre bomlanak. Az emberi lélek is!... Ennek szinte csak két változata fordul itt elő: a mechanikai behatásokra vagy árucikké vagy megfizethetetlen egyéniséggé bomlik a lélek. Az árucikké váltaknak természetesen sok formája és fokozata van, de egyben valamennyi egy: megfizethető. Akár tót nap-számos, akár hatalmas zsidó bankigazgató. A pénz mércéjén okvetlenül lemérhető, tehát rabszolgalelek. A másik pedig, ha csak meg nem rázza és el nem változtatja maga körül az életet, nem egyéb a folytonosságból kihullott marionettnél. Pályája azon kezdődik — s legtöbbször azon is végződik —, hogy kinevetik. A nevetés ebben a városban pontosan a berg-

soni tétel szerint érvényesül: ami új, szokatlan és váratlan, azt kinevetik és kinevettetik. Az események térben és időben annyira előre meghatározottak itt, hogy ha valami ettől a meghatározottságtól függetlenül, időben és térben váratlanul történik — kómikus.

Az utcán orrabukó akárkin kacagnak és eszükbe sem jut az embereknek feltenni a kérdést: nem halt-e bele? Egy-két nap és a világtörténelem legnagyobb fordulója is — tréfa itt... Itt nevetnek... A nagy egyéniség térben és időben váratlan esemény s ha megjelenéskor semmi észrevehető veszedelmet sem rejt magában, mulatságos. A nevetés ritkán komolyodik el itt. Ha elkomolyodik, az a szerencsés zseni órája. Ám sokszor az elkomolyodásban még több tragikum rejlik a különszakadt alkotóerő számára, mint a nevetésben. Az elkomolyodók lecsapnak rá, felszívják, felemésztik gondolatait, aztán a féligértés mámorával tántorognak, tombolnak körülötte. Helyette üvöltenek!... És ő a pusztába kiáltó, ott áll tízezer és tízezer hamis visszhangtól körülövezve. Az elfogadtatása pillanatában rögtön agyonnyomott szó!... Meghamisított életformák örült tömkelege következik utána.

Perjésszügi Király András Ady Endrére gondol és nagyot sóhajt... Madáchra, Csokonaira, Aranyra és még egy sereg különszakadt magyar szellemre gondol és sóhajt.

Meghamisított eszmélkedéssel áldozatai vergődnek itt s maguk sem tudják megérteni, miért nem élnek jobb meggyőződésük szerint. Akarják és nem sikerül. Egyszerűen, mert kiszámított helyük és rendeltetésük van. És ki a kiszámító? Maga az egész egybetömegtettség, az egész „világváros“ együttesen. Nincsenek külön nagy, bűnös kiszámítók, de az egész együttes csak így tud megélni, ilyen feltételek mellett. Aki kimarad egy, percre a roppant mechanizmusból, helyére azonnal másik erő siklik, s a kimaradt már fölöslegessé is vált. Nem számolnak vele többet, amíg valahol azonos körülmények között vissza nem tud kapcsolódni az együttesbe. Azt hihetné az ember, hogy

ez talán a munka korszerű és nagyszerű kultusza... Nem! Mert a munka — az igazi —, amely ezt a nevet megérdemli, az erőket sajátságuk szerint sajátságos helyükön használja. Ott, ahol a legkiadósabbak. Ez a mechanizmus azonban nem. Nagyszerű erőket használ jelentéktelen pontokon és megfordítva. Ezért van keretein belül annyi csalódott ember. Akár boldogan, akár boldogtalanul csalódott.

— Helyet kell kapnom. Ne légyen világváros!... Legyen egyszerű magyar város.

Itt helyet kapni?!

András alig haladt tíz lépést a taxin s máris elkapja az idegenkedés borzalmas érzése. A reggeli nyolc óra, amikor ő a városba indult, az az időpont, amelyben mindenki, aki az utcán tartózkodik — a helyére rohan.

Ismeri már ezt a hangulatot, de még eddig nem tudott rá figyelni.

Most megnézte.

Az emberek arcán van valami különös leskelődés, mintha félnének egymástól. A roppant sietésben, a tömegáramlásban pedig valami behemót céltalanság árnya csapkod ide-oda. Ha valami legkisebb dolog történik is az utcán, egyszerre húszan, ötvenen is ott teremnek. Csupa olyan ember, aki az imént még sietett, valósággal egymást tiprón rohant. Most egyszerre ennyien ráérnek, nem mulasztanak semmit, ha nem folytatják ugyanolyan izgalommal útjukat, mint csak egy pillanattal is előbb. Ráérnek akár negyedórát is elácsorogni, közben vitákba bocsátkozni, sőt akár hajba is kapni. Mintha mindenki csak azért rohanna itt, hogy valamit utolérjen, amiről maga sem tudja, hogy mi lehet!

Ő eljött hivatásától, holott íme, látszólag az élet természetes iránya: rohanni vakon, kifulladásra csak egyetlen valamilyen — akármilyen rendeltetés után. Abban megkapaszkodni és ha csak lehet, soha többé el nem engedni.

De hiszen ez hazugság és ő ezt sem hajlandó elfogadni ettől a várostól.

Elmosolyodik. Ha valaki most megkérdezné tőle, mi ő, vidáman felelné:

— Paraszt tegnapig!

— S ma?

Idegesen összevonja szemöldökét. Ejnye, mit is feleljen erre?

— Színigazgató!

Hangosan felkacag, hogy még a soffőr is riadtan visszafordul. Tréfának indította el magában a gondolatot, a „roppant kontrasztot“ a két foglalkozás között, de mire a belvárosi szállodáig ér, már így medítál:

— Nem is olyan fucsa. Valahol csak el fogom kezdeni. És miért ne kezdeném a színházon. Úgyis utálok a többit mind; csak azt az egyet nem, amelyik még nincs meg.

És szállodái szobájában még jóformán fel sem frissítette magát, máris felkapta a telefonkagylót... „Korunk Színháza“!... Már nevet is adott vállalkozásának. Estig legalább harminc emberrel beszélt s minden beszélgetés végén egy elhatározással előre jutott. Beszélt Török Ellával, Lilikéékkel, ő, nem úgy, ahogy anyja gondolta, nem „asszonydolgokban“!...

Figyelte a város életét, az emberek szándékait és bedobta közéjük a magáét. Minden beszélgetése, minden órája, minden napja cselekedet volt és nem álmodozás. Bedobta a maga szándékait a nagy magyar tétovázásba s ha valaki gúnyosan elmosolyodott a „kivihetetlen tervek“ fölött, ő még vidámabban mosolygott befelé, önmagának.

Két hét sem telt bele és ebben a városban már egy sereg ember azon kapta magát, hogy ugyanazt akarja, amit perjeszúgi Király András. És egy sereg ember járt itt már az ő hitével, az ő szándékaival. Egyre izgatottabbak lettek a vállalkozás emberei, egyre gazdagabban nyílt ki mindenkinek a képzelete s már annyi volt az egészséges és megvalósítható ötlet,

hogy legfőbb ideje volt, amikor egy szép belvárosi ház homlokzatán megjelent messzibe világító transzparensfényvel a felírás:

KORUNK SZÍNHÁZA.

András pedig fáradt estéken megint csak el-elmosolyodott... Otthon Kunzsongáron az egészről nyilván egy szót sem értenek!

De majd megértik!... Megértik, amikor az új magyar élet megindul és innen Budapestről sugároz ismét vissza — Kunzsongára.

V É G E

— Minden olvasónk szíves figyelmébe! —

1. Minden a kiadóhivatalhoz tartozó kérelmünkkel (előfizetés, előfizetés megszüntetése, csekk-kérelem, címváltozás, régebbi számok vásárlása stb.) csak a kiadóhivatalhoz forduljunk! A kiadóhivatal címe: Bp., V., Báthory-u. 8.; II. e. 7.

2. A szerkesztőségbe küldjük a kéziratokat, a szerkesztő és a rejtvényrovatvezető számára írt leveleinket! A szerkesztőség címe: Budapest, V., Honvéd-utca 10.

Egyes szám ára: 40 fillér.

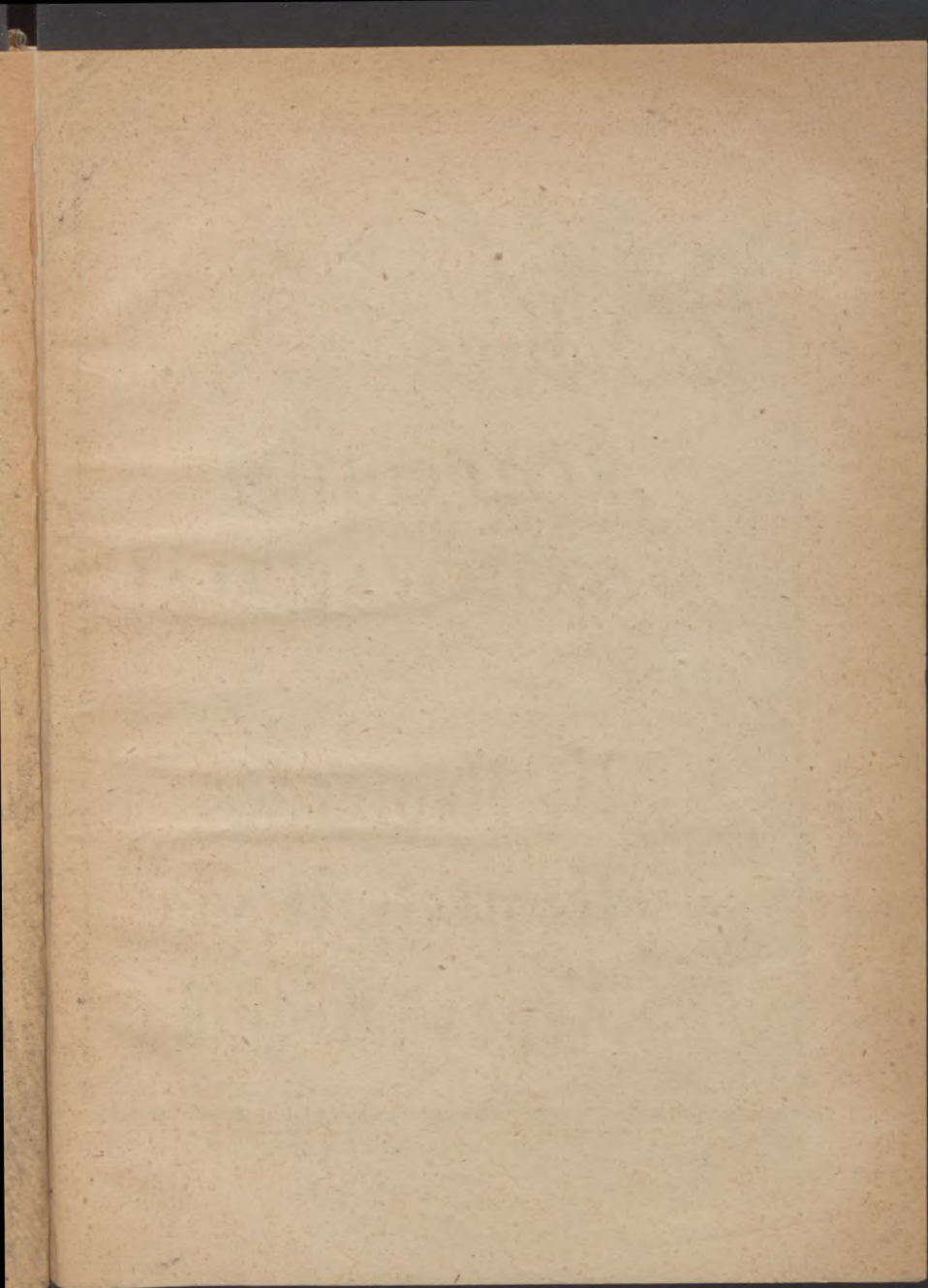
Előfizetés negyedévre 5.— pengő, egész évre 20.— pengő.

Eng. sz.: 45.234/1944. M. E. III.

Kiadja a Központi Sajtóvállalat. (Budapest, V., Honvéd-u. 10.) — Tel.: 119—660. Felelős szerkesztő és felelős kiadó: dr. Berkes Róbert, a Közp. Sajtóvállalat igazg. Szerkesztő Kelemen Géza. Szerkesztőség: Budapest, V., Honvéd-u. 10. Fogadóórák kizárólag csütörtökön 11—12 között. A címlapokat tervezi Simonka György. — Kéziratokat meg nem örzünk, visszaküldésükre portóköltség beküldése esetén sem vállalkozunk. — Az összes jogokat — a filmjogokat is — fenntartjuk.

Stephaneum nyomda Bpest, VIII., Szentkirályi-utca 28. Felelős: Ifj. Köhl Ferenc.

A

25 éves

KÖZPONTI
SAJTÓVÁLLALAT

lapjai

— Uj Nemzedék
— Nemzeti Ujság
— Képes Krónika

